

SZAKMAI BESZÁMOLÓ

Savaria a Vas Megyei Múzeumok Értesítője 42. kötetének megjelentetésére című pályázatról

Pályázati azonosító: NKA 204188/00594

A Savaria a Vas Megyei Múzeumok Értesítője elnevezésű kiadvány 1963 óta folyamatos rendszerességgel, évente megjelenő múzeumi periodika. 2020-ban a 42. kötete látott napvilágot 300 példányban.

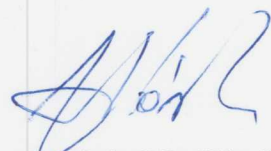
Az idei évkönyv tizenegy tudományos munkát közöl a természettudomány (2), a régészet (2), a történettudomány (1) és a tudásátadás (1) területéről. A szakmai publikációkat a 2019. év kiemelkedő eseményeit bemutató *Eseményleltár 2019* című összegzés zárja. A tanulmányok magyar nyelven, angol összefoglalókkal jelentek meg, illetve az ábra- és táblázatszövegek is megjelennek angol nyelven. A publikációk tudományos minőségére garancia, hogy a dolgozatok csak szakmai lektorálást követően jelennek meg a kiadványban, amire minden esetben az egyes írások szerint a vonatkozó szakterület valamely országosan elismert, tudományos fokozattal rendelkező szakemberét kértük fel. A dolgozatok gondozása a magyar nyelvi lektorálást is magába foglalja.

A terjesztés a korábbi évek gyakorlatán alapul. Az elérni kívánt célcsoporton belül közel százharminc belföldi kiadványcsere-partnerrel állunk rendszeresen kapcsolatban; köztük főként országos, megyei és városi múzeumok, valamint szakmúzeumok találhatók, de számos egyetemi és tanszéki könyvtárhoz is eljuttatjuk kiadványainkat. Cserepartnerünk közé tartoznak ezen felül régészeti, néprajzi, történeti- és természettudományi kutatóintézetek, kutatóhelyek, illetve egyéb kulturális intézmények könyvtárai, levéltárak, esetenként művelődési házak, valamint egyházi könyvtárak és levéltárak.

Nemzetközi viszonylatban több mint százharminc intézménnyel áll fenn kiadványcserekapcsolat: ezek főként a szomszédos országok múzeumai, egyetemi, tanszéki könyvtárak, kutatóintézetek, de több cserepartnerünk van Lengyelországban, Németországban és Olaszországban is. Egy-egy távolabbi európai állam jelentős múzeumával vagy tudományos intézményével is cserélünk postai úton kiadványokat, sőt még az Amerikai Egyesült Államok egy-egy intézményétől is kapunk cserébe rendszeresen periodikát.

Az elkészült periodika 60 kötetét postáztuk, a könyvtári visszaigazolások még nem érkeztek vissza intézményünkhöz. Amint ezeket megkapjuk, hiánypótlás keretében eljuttatjuk az NKA-hoz.

Szombathely, 2021. január 28.

Prof. dr. Vig Károly
szakmai felelős

**A SAVARIA A VAS MEGYEI MÚZEUMOK ÉRTESÍTŐJE 42. KÖTETE
TARTALOMJEGYZÉKE**

Természettudomány

- Balogh Lajos:** *Nagy János Sándor (1889–1964) jánosházai paptanár herbárium* (pp. 7–21.)
Vig Károly: *Impériumváltás előtt és után Romániában. Erdélyi rovarászportrék* (pp. 23–86.)

Régészet

- Kolonits László:** *A Gáta–Wieselburg-kultúra két sírja a Kozár-Borzó patak partjáról (Szombathely–Zanat, Vas megye)* (pp. 89–108.)
Sánta Barbara: *Hamvasztásos kora császárkori sír Csepregről* (pp. 109–123.)

Történettudomány

- Horváth Sándor:** *A trianoni döntés határmenti hatásaiból (Vasi példák alapján)* (pp. 127–151.)

Tudásátadás

- Mártfai Márta:** *Az elektronikus tananyagfejlesztés múzeumi hasznáról* (pp. 155–159.)

Eseményleltár

- Bodorkós Orsolya, Tanai Ibolya & Tóth Kálmán:** *A 2019. év eseményei* (pp. 163–218.)

A SAVARIA A VAS MEGYEI MÚZEUMOK ÉRTESÍTŐJE 42. KÖTETE CIKKEINEK ÖSSZEFOGLALÓJA

Természettudomány

Balogh Lajos: *Nagy János Sándor (1889–1964) jánosházai paptanár herbárium*

Nagy János Sándor jánosházai paptanár herbárium 2014-ben került a Jánosházi Múzeumból a szombathelyi Savaria Múzeumba. Két kötegében 187 db herbáriumi lapot tartalmaz. A gyűjtemény jelentőségét elsősorban keletkezési ideje adja, hiszen a XX. század közepéről kevés herbáriumi anyagot ismerünk Jánosháza térségéből, flórájáról. Túlnyomórészt gyakori, közönséges növényeket tartalmaz, de ma már ritkébbnek számítók is előfordulnak benne, például a vasúti töltésen talált apácavirág (*Nonnea pulla*), vagy a parlagon lelt tátos (*Microrrhinum minus*). A legértékesebb növényelőfordulási (florisztikai) adatokat két védett faj példányai jelentik, a környék egykor gazdagabb élőhelyeinek, növényvilágának emlékeiként: kornistárnics (*Gentiana pneumonanthe*) és keskenylevelű gyapjúsás (*Eriophorum angustifolium*).

Vig Károly: *Impériumváltás előtt és után Romániában. Erdélyi rovarászportrék*

Az első világháború kitörésének centenáriumaához kapcsolódó emlékvben számtalan, addig ismeretlen vagy lappangó személyes visszaemlékezés, háborús napló, levelezés került nyilvánosságra, amelyek napjaink számára is átélhetővé teszik a háború történeteit. A nagy háború velünk él tovább. Elmondható-e mindez a trianoni békediktátumot követő „mindennapokról”? Adható-e közös válasz arra a kérdésre, hogy mi történt *velünk*, az Osztrák–Magyar Monarchia állampolgáraival 1920-ban és utána?

A hazai rovarani kutatások történetét bemutató könyvhöz (VIG 2019) történt adatgyűjtés közben kerültek a szerző látóterébe az Erdélyben és a Partium területén élt magyar rovarászok. Személyes sorsuk révén a Romániához csatolt területek magyar alapítású múzeumainak, tudományos intézményeinek, egyesületeinek mindennapjaiba is bepillantást nyerhetünk.

Az Osztrák–Magyar Monarchia egykori területén az első világháború befejezésével, majd az 1918–1920-as politikai változásokkal a természettudományi kutatások is törést szenvedtek. A Magyar Királyságtól elcsatolt területeken a magyar alapítású intézményeket felszámolták vagy átalakították, szakemberek lettek a zavaros kor áldozatai, és szakmai kapcsolatok tucatjai enyésztek el. Számos esetben a kapcsolattartás egyedüli módja a levelezés maradt, ami egyben hiteles bizonyítéka a magyar tudományosság személyi szálakon át megvalósuló változatlan összetartásának.

Jelen közleményben Buda Ádám (1840–1920), Diószeghy László (1877–1942), Kenderessy Dénes (1846–1881), Köntzei Gerő (1875–1949), Mallász József (1875–1933), Teleki Jenő (1881–1947) és Zilahy Kiss Endre (1873–1931) tudományos hagyatéka, levelezése és az elszórtan fellelhető visszaemlékezések segítségével mutatjuk be a trianoni békediktátum utáni időszak romániai valóságát.

Régészet

Kolonits László: *A Gáta–Wieselburg-kultúra két sírja a Kozár-Borzó patak partjáról (Szombathely–Zanat, Vas megye)*

Szombathely–Zanat északkeleti részén, a Trátai-dűlőben, a Kozár-Borzó patak keleti partján, 2008 őszén Árpád-kori objektumok között két bronzkori csontvázas temetkezést tártunk fel. Mindkét sír kis mélységben, a humuszrétegben került elő a mezőgazdasági művelés által bolygatott állapotban. A 48/48. számú sírban egy 30–35 éves nő nyugat–keleti tájolású csontváza feküdt jobb oldalán zsugorítva. A kerámiatöredékek mellett a sírból előkerült két bronz spirálgyöngy és egy karika is. A 49/171. számú sírban, bal oldalán zsugorítva fekvő 30–40 éves férfi tájolása déli–északi volt. Az antropológus a koponyáján egy kis, be nem gyógyult, lyukasztott sérülést figyelt meg, mely a halál oka lehetett. A váz hasi része előtt egy bikónikus korsó feküdt. Néhány bronzkori cserép mellett a sírból egy bronzkarika töredéke is előkerült.

Sánta Barbara: *Hamvasztásos kora császárkori sír Csepregről*

A tanulmány a 2017 őszén, a csepregi naperőmű telep létesítése alatt végzett régészeti szakfelügyelet során előkerült régészeti jelenségek és leletanyag rövid ismertetője. Az építkezés során megfigyelt régészeti jelenségek közül kiemelkedik egy kora császárkori hamvasztásos sír. A Kr.u. 1. század végére – 2. század elejére keltezhető temetkezésből többek között egy négyszögletes tükör és egy feliratos mécses került elő.

Történettudomány

Horváth Sándor: *A trianoni döntés határmenti hatásaiból (Vasi példák alapján)*

A trianoni döntésről történeti, katonatörténeti, politikatörténeti elemzések már gazdagon állnak a rendelkezésünkre. Hogy a közemberre, a közösségek tagjaira milyen közvetlen vagy közvetett hatása volt az új államhatár meghúzásának, jóval kevesebb szó esik a visszatekintő elemzésekben. Ezúttal – a teljesség igénye nélkül – nyugat-magyarországi példákon keresztül ezt a sokféle hatást kívánjuk érzékeltetni.

Utalunk az államhatárral megjelenő újdonságokra, mint a határjelölő jelekre, a vámosokra és a határőrökre. Röviden bemutatjuk a határátlépés feltételeit. A határhúzás következményei között a csempészet, a kettősbirtokosság jellemző jegyeit emeltük ki, szót ejtünk a közellátás és a közigazgatás – hosszabb-rövidebb idejű – furcsaságairól, példákat emelünk ki az egyházi vonatkozásokból és a közlekedés megváltozott viszonyairól. Önálló fejezetet szentelünk az egyéni élethelyzeteknek, amelyek között különösen a papi és a közigazgatási pályák izgalmasak; szomorú – de kihagyhatatlan – alfejezete e kérdéskörnek a gyilkosságok témája. Néhány példát mutatunk az agitáció változatairól. Befejezés helyett pedig a határmegvonás utóéletére vetünk pillantást.

Tudásátadás

Mártfai Márta: *Az elektronikus tananyagfejlesztés múzeumi hasznáról*

Szerző 2020 februárjában részt vett az Országos Széchényi Könyvtár által szervezett *Elektronikus tananyagfejlesztés könyvtári környezetben* című képzésen. Gyorsan világossá vált számára, hogy a képzés anyaga milyen jól használható múzeumi környezetben is.

A cikkben két fő témát érintett: a tanfolyam során elsajátított ExeLearning program rövid ismertetését: hogyan működik, milyen tartalmakat lehet vele előállítani, milyen feladattípusokat tudunk benne megvalósítani; illetve röviden felhívni a figyelmet az ily módon elkészített fel-

adatlapok speciális múzeumi felhasználásának lehetőségeire. A program lehetőségeket nyújt például arra, hogy a múzeumot az okoseszközhöz szokott iskolás korosztály számára otthonossá tegyük.

Általánosságban elmondható, hogy a rugalmasan használható elektronikus tananyagok kiválóan alkalmasak a szórakoztató önálló ismeretszerzésre és az élethosszig tartó tanulás ideájának megvalósítására oly módon, hogy az magával ragadja a látogatót.

Eseményleltár

Bodorkós Orsolya, Tanai Ibolya & Tóth Kálmán: *A 2019. év eseményei*

A hagyományoknak megfelelően a múzeumi évkönyvben a szerzők összefoglalják a 2019 jelentős muzeológiai, közönségkapcsolati eseményeit.

Szombathely, 2021. január 28.

Prof. dr. Vig Károly
szakmai felelős